

UDK: 811.163.42'373.45

81'23

Stručni rad

Anita Skelin Horvat

Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu (Hrvatska)

O UPORABI I RAZUMIJEVANJU STRANIH RIJEČI

Sažetak

Budući da se govornici razlikuju po dobi, spolu, društvenom statusu i drugim parametrima, oni utječu na njihov način govora, između ostalog i na njihov izbor leksičkog materijala. Zanimalo nas je kako se ove razlike očituju u uporabi i razumijevanju posuđenica i tuđica. Sastavili smo test kojim smo željeli vidjeti tko koristi više posuđenica i tuđica te tko ih više razumije s obzirom na razliku u ekonomskom statusu, spolu i dobi.

Ključne riječi:

strana riječ, posuđenica, tuđica, uporaba i razumijevanje

1. Uvod

Naše jezično ponašanje određeno je različitim elementima. Neki su od tih elemenata društvena klasa kojoj pripadamo te spol i dob, koji su uz društvenu klasu tri osnovna elementa koji utječu na jezično ponašanje.

S obzirom na sve jači «prodor» stranih riječi¹, posebno anglicizama, u svakodnevni govor i tiskane medije, zanimalo nas je koliko prosječni ispitanici razumiju strane riječi na koje nailaze u novinama i koliko ih koriste u svom svakodnevnom govoru. Cilj nam je bio sastaviti test kojim bismo mogli ispitali tko koristi i razumije više stranih riječi s obzirom na razlike u spolu, dobi i socioekonomskom statusu ispitanika. Da bismo ovo istraživanje stavili u teorijski kontekst, navest ćemo rezultate različitih istraživanja iz sociolingvističke literature.

2. Teorijski okvir

U sociolingvističkoj literaturi nalazimo različita istraživanja o tome na koji način određene skupine ispitanika koriste različite nestandardne, vernakularne i dijalekatske te prestižne i nove oblike. (usp. Chambers, 1995; Coates, 1993; Eiskovits, 1998; Gal, 1998)

Različite socijalne karakteristike dijele neku zajednicu ili grupe ljudi. Jedna je od njih pripadnost određenoj društvenoj klasi jer svaka klasa nameće određene norme ponašanja svojim pripadnicima. Neki su elementi klase obrazovanje, zanimanje, način stanovanja i života. U suvremenom je industrijskom društvu teško napraviti jasne klasne podjele i teško je odrediti pripada li netko srednjoj ili višoj radničkoj klasi. Zato se kao najvažniji parametar uzima zanimanje koje je povezano s obrazovanjem i primanjima koji su socioekonomski pokazatelji ispitanikova statusa. U različitim se istraživanjima obično uspostavlja između tri i pet skupina ispitanika s obzirom na njihov socioekonomski status. (Chambers, 1995)

Uvijek je zanimljivo promatrati razlike u govoru i jeziku muškaraca i žena. Istraživanja su pokazala da se govor i jezik muškaraca i žena uvelike razlikuju. Tako se muškarci i žene razlikuju u izgovoru, načinju govorenja, izboru leksičkog materijala, osjetljivosti na promjene u jeziku, prijemčivosti za promjene, komunikacijskim sposobnostima. Ispitivanja su pokazala da žene koriste više prestižnih elemenata u govoru od muškaraca, one u svim govornim stilovima, formalnim i neformalnim, koriste manje nestandardnih oblika. (Coates, 1993) Žene koriste više stilova i širi repertoar varijanti. One su često nositeljice različitih jezičnih inovacija i «noviteta». (Gal, 1998) Kao što nas profesija, društveni status, geografska određenost i spol smještaju unutar nekog društva, tako je i s dobi. Dob je važna kao kulturološka, ali i društvena kategorija za određivanje nečijih prava, obaveza i privilegija. (Stilwell Peccei, 1999) Dobne se razlike odražavaju u jezicima svijeta na različite načine. Tako se u nekim jezicima pribjegava određenom izgovoru ovisno o dobi govornika i sugovornika ili se koristi poseban izgovor, pa čak i rječnik za razgovor s djecom. Različiti su pokazatelji nečije dobi: npr. glas, lako nam je po glasu prepoznati dob osobe s kojom razgovaramo, a da tu osobu i ne vidimo. Osim glasa i način govora, izbor leksika i komunikacijske vještine također su različite ovisno o dobi. Mladi često

koriste poseban rječnik koji je potrebno «prevoditi» starijima. (Stilwell Peccei, 1998) U adolescenciji se mladi izlažu širem krugu vršnjaka, postaju pokretljiviji, manje su pod kontrolom roditelja i njihov se govor i način govorenja mijenjaju. Mladi su vezani uz vršnjake i stvaraju grupe s obzirom na interese i stavove. Takve su grupe obično čvrsto povezane i utječu i na jezično ponašanje mladih. Tako mladi koji dijele zajedničke stavove, interese i ukuse «dije» i rječnik. (Chambers, 1995) Različita su sociolingvistička ispitivanja pokazala da mladi ljudi više koriste, i u formalnim i neformalnim stilovima, nestandardne regionalne jezične oblike nego je to slučaj s odraslima. Stalno se koristimo različitim jezičnim stilovima ovisno o dobi, spolu, društvenom statusu sugovornika kojima se obraćamo. Razlikujemo slučajni, uobičajeni stil govora, stil intervjua i čitanje teksta koji je najformalniji stil. (Trudgill, 1995) Najzanimljivije su nam situacije svakodnevnne, uobičajene komunikacije kada koristimo neformalan stil govorenja, tzv. slučajni govor koji nije kontroliran, mada je u ispitivanjima upravo takvu situaciju i najteže postići.

3. Opis testa

Test se sastoji od tri dijela. Prvi je dio upitnik koji se sastoji od osnovnih pitanja o dobi, spolu, obrazovanju, zaposlenju i znanju stranih jezika ispitanika. Drugi je dio test koji se sastoji od liste stranih riječi i teksta. Treći je dio intervjua koji se sastoji od deset pitanja.

Test smo proveli tako da su ispitanici čitali listu od dvadeset stranih riječi i objašnjavali što te riječi znače. Nismo se ograničili samo na tuđice ili samo posuđenice jer u dnevnim novinama iz kojih smo uzimali primjere nalazimo i jedne i druge, pa su i ovdje zastupljene obje kategorije. Riječi su: *look, cool, urbani ljudi, brand, lifestyle, dress code, tailor made, casual, foto-session, image, monovolumen, squash, trend, outdoor sport, e-mail, sms, bungee jumping, hip-hop, karaoke i tofu*. To su riječi koje se javljaju u dnevnim i tjednim novinama, a za koje smo očekivali da su ih ispitanici barem susreli, ako ih i ne koriste ili im ne znaju značenje. Većina su riječi anglicizmi jer su upravo anglicizmi najčešće strane riječi danas. Ova lista riječi pokriva područje sporta, zabave, kulture odijevanja i življenja te računalne i automobilske tehnologije. Uzeli smo ove riječi jer nisu usko vezane uz određenu struku pa smo očekivali da će ih većinu većina ispitanika razumjeti, a neki od njih čak i koristiti.

Intervju smo koristili da bismo ispitali uporabu stranih riječi u govoru. Pitanja u intervjuu odnosila su se na svakodnevni ispitanikov način života, o tome što voli raditi u slobodno vrijeme, bavi li se sportom, gleda li televiziju, kakve stilove odijevanja preferira. Ovakvim pitanjima nastojali smo se barem donekle približiti uobičajenoj, svakodnevnoj komunikaciji u kojoj sugovornik manje kontrolira svoj način govora, pa tako i izbor leksičkog materijala, nadajući se da ćemo dobiti približnu sliku o tome koliko se koriste posuđenice i tuđice u svakodnevnoj komunikaciji. Sam način provođenja intervjua bio je opušten, u poznatoj okolini i atmosferi da bismo mogli dobiti što je moguće svakodnevnu situaciju i uobičajeniji način govora i izražavanja.

Deseto je pitanje u intervjuu glasilo: «Znate li što su strane riječi i možete li navesti barem tri riječi koje nisu hrvatske, a koje koristimo? Koristite li Vi strane riječi u svom svakodnevnom govoru i što mislite uolikoj mjeri ih koristite?» Time

smo htjeli dobiti subjektivnu govornikovu samoprocjenu, tj. govornikov stav prema vlastitom govoru, koliko je svjestan prisutnosti stranih riječi u svom govoru, i ujedno procijeniti jezičnu svjesnost prosječnoga govornika o stranim riječima.

4. Ispitanici

Upitnikom smo obuhvatili 20 ispitanika, od toga 12 žena i 8 muškaraca. Ispitanike smo s obzirom na dob podijelili u četiri skupine: od 18 do 25 godina, od 26 do 39 godina, od 40 do 60 godina te iznad 61 godine. U prve tri dobne skupine imali smo po 6 ispitanika, a u četvrtoj (iznad 61 godine) samo dvoje. S obzirom na obrazovanje sve smo ispitanike podijelili u dvije skupine: ispitanici sa srednjim obrazovanjem i ispitanici s višim ili visokim obrazovanjem. Prvih je bilo sedmero i drugih trinaest. Svi su ispitanici učili strane jezike, u najvećem broju slučajeva engleski (14), zatim njemački (10). Nekoliko ispitanika učilo je talijanski, francuski i ruski. Većina je strane jezike učila u školi, a neki i samoinicijativno na različitim tečajevima. Ovo je značajno jer je znanje stranih jezika, ponajprije engleskog, od velike pomoći u razumijevanju angličama.

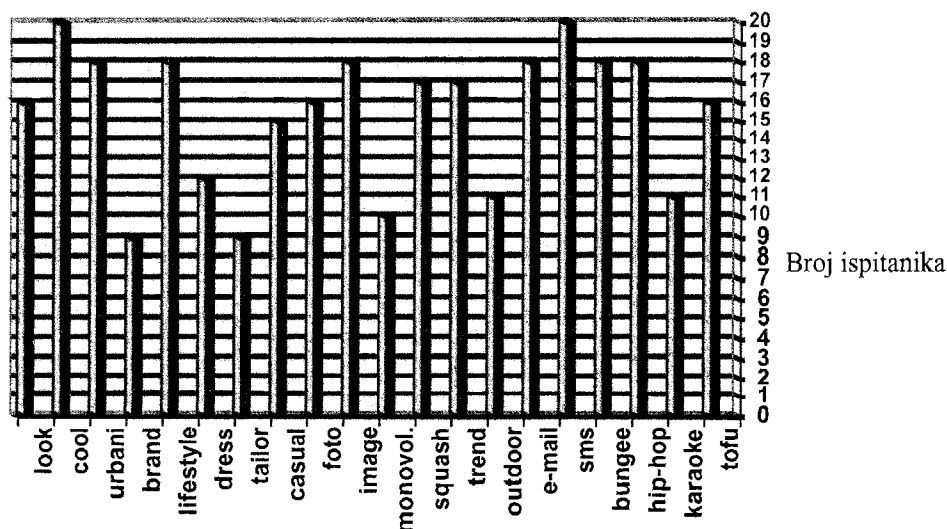
5. Očekivanja

Očekivanja u ovom ispitivanju temeljili smo na rezultatima dobivenima u spomenutim istraživanjima iz literature, ali smo neke podjele, naravno, morali prilagoditi potrebama našega istraživanja. Kada se neku zajednicu dijeli s obzirom na pripadnost određenim društvenim klasama, različiti istraživači pribjegavaju različitim elementima klase: obrazovanju, zanimanju, načinu života i sl. Za potrebe ovog ispitivanja napravili smo podjelu s obzirom na obrazovanje uz koje je usko vezano i radno mjesto, tako da smo s obzirom na profil ispitanika dobili dvije skupine: skupinu ispitanika sa srednjim stručnim obrazovanjem i skupinu ispitanika s visokim ili višim obrazovanjem. Bilo bi zanimljivo proširiti ispitivanje i na skupinu ispitanika koji nemaju formalno obrazovanje. Očekivali smo da će ispitanici s višim obrazovanjem znati više stranih riječi, posebno riječi koje su vezane uz posao (npr. *e-mail*, *brand*) i riječi koje su vezane uz stil življenja (npr. *dress code*, *lifestyle*). Očekivali smo da će u intervjuu ispitanici koristiti strane riječi zbog pitanja koja su im bila postavljena, ali i zbog neformalnog načina provođenja intervjua. S obzirom na to da postoje razlike u govoru i jeziku muškaraca i žena te da su žene otvorenije novim elementima, pretpostavili smo da će one koristiti više stranih riječi nego muškarci, ali i da će te razlike biti manje među starijim ispitanicima nego među mlađima. Očekivali smo da će i u ovom ispitivanju mladi znati više stranih riječi i da će ih više koristiti u govoru, posebno riječi koje su iz područja sporta, glazbe i mode. U ranoj odrasloj dobi obično razvijamo način govora koji se kasnije slabo mijenja, zato nismo očekivali prevelike razlike u uporabi i razumijevanju stranih riječi između mlađe dobne skupine (između 18 i 25 godina) i sljedeće dobne skupine (26 do 39 godina). Nešto veće razlike očekivali smo između ove dvije grupe u odnosu na stariju populaciju (iznad 61 godine).

Spomenuli smo podjelu ispitanika na četiri dobne skupine: od 18 do 25 godina, od 26 do 39 godina, od 40 do 60 godina te iznad 61 godine. Na ovakvu smo se podjelu odlučili iz različitih socioloških i kulturoloških razloga. Između 18. i 25. godine obično se završava s obrazovnim procesima, tako su i ispitanici iz ove skupine studenti i studentice ili su netom završili školu i počeli raditi. Skupina od 26. do 39. godine zanimljiva je jer ju sačinjavaju ispitanici koji su uglavnom završili obrazovanje i zaposleni su i upravo se u ovoj dobi dalje profiliraju s obzirom na svoje zanimanje i uz to vezana primanja i socioekonomski status. Skupina je od 40. do 60. godine zanimljiva jer očekujemo određene konstante, manje promjena i manje sklonosti inovacijama u jeziku, jer su ispitanici u toj dobi osobe s već izgrađenim životnim navikama i stilovima življenja te stečenim navikama u jezičnom ponašanju. S obzirom na izabrani leksički materijal (radi se o riječima iz područja sporta, glazbe, mode, i tekstovima iz novinskih rubrika o zabavi i slobodnom vremenu) očekivali smo da skupina iznad 61 godine manje razumije i manje koristi strane riječi. S obzirom na deseto pitanje, koje se odnosilo na jezičnu svjest govornika o stranim riječima, očekivali smo da će svi ispitanici znati što su strane riječi i da će ih nekoliko moći navesti.

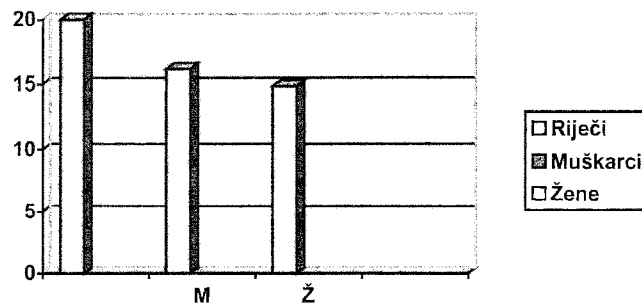
6. Rezultati testa razumijevanja riječi

U obradi rezultata razumijevanja liste riječi možemo napraviti usporedbe različitih parametara, npr. možemo uspoređivati broj razumljivih riječi s dobi ispitanika, sa spolom ili obrazovanjem. Prikazat ćemo neke rezultate razumijevanja stranih riječi i pojmova u odnosu na neke od parametara, čime ćemo moći vidjeti jesu li se i očekivanja ispunila. Svi su ispitanici znali riječi *cool* i *SMS*, dok je riječi *tailor made* i *brand* znalo samo devet ispitanika. Grafikon 1. pokazuje koliko je ispitanika znalo značenje pojedinih pojmova.

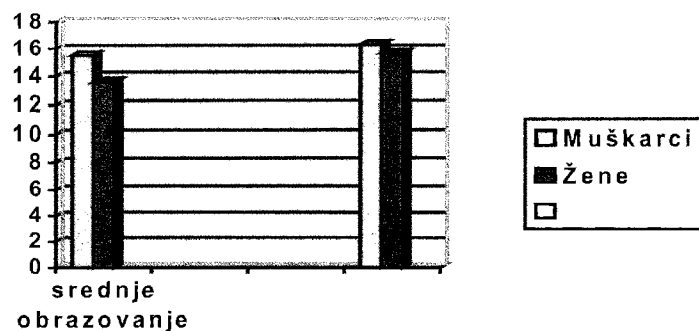
Grafikon 1. Razumijevanje stranih riječi i pojmova s obzirom na broj ispitanika

Rezultati pokazuju da su se neke od naših pretpostavki ispunile. Tako su muškarci znali više pojmova, ali će se u rezultatima intervjua vidjeti da žene koriste više stranih riječi i novih pojmova nego muškarci. Grafikon 2. pokazuje rezultate koje su postigli muškarci i žene u testu razumijevanja stranih riječi i pojmova. U prosjeku su muškarci znali 16,12 riječi, a žene 14,83.

Grafikon 2. Razumijevanje stranih riječi i pojmova s obzirom na spol

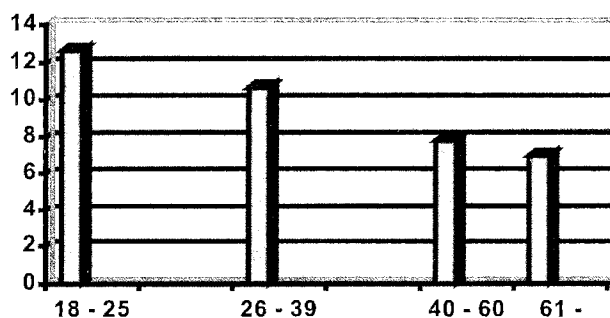
Također su se potvrdila očekivanja da će ispitanici s višim obrazovanjem znati više riječi od ispitanika sa srednjim obrazovanjem te da će razlika između muškaraca i žena s visokim obrazovanjem biti manja nego između muškaraca i žena sa srednjim obrazovanjem. To se vidi u Grafikonu 3.

Grafikon 3. Razumijevanje stranih riječi i pojmova s obzirom na obrazovanje i spol ispitanika

7. Analiza rezultata intervjua

Svakako su najzanimljiviji rezultati intervjua. Svi su ispitanici u odgovorima na pitanja koristili strane riječi, bilo tuđice, posuđenice ili prevedenice. Broj stranih riječi u odgovorima je između 4 (koliko je imalo dvoje ispitanika) i najviše 16 (koliko je imalo također dvoje ispitanika). S obzirom na dobne skupine, prva skupina od 18. do 25. godine u prosjeku je koristila 12,66 stranih riječi, druga skupina 10,7 stranih riječi, treća skupina 7,8 i četvrta skupina 7 riječi. Ovi su rezultati u skladu s očekivanjima jer upravo najmlađa skupina koristi najviše stranih riječi, a najstarija najmanje, i broj se upotrijebljenih stranih riječi smanjuje u skladu sa starosnom grupom. Ti su rezultati vidljivi na Grafikonu 4.

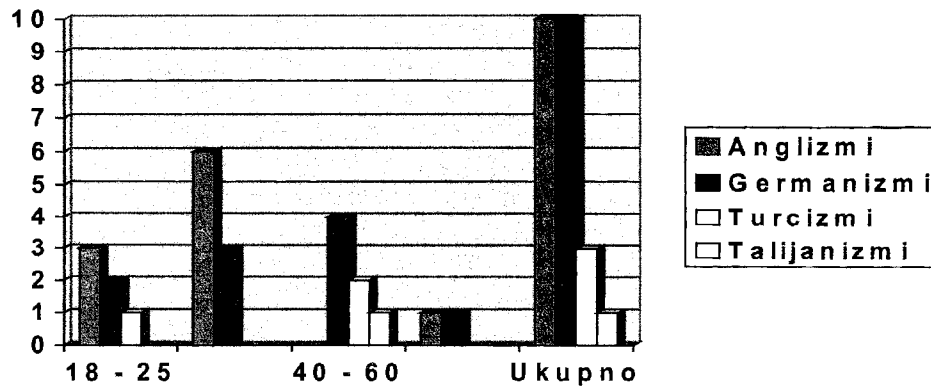

Grafikon 4. Broj upotrijebljenih stranih riječi s obzirom na pripadnost starosnim skupinama

Također se pokazalo da žene koriste više stranih riječi nego muškarci. Žene su u prosjeku koristile 10,9 stranih riječi, a muškarci 9,33. Ovakav smo rezultat očekivali, tj. da će žene koristiti više stranih riječi jer se u mnogim sociolingvističkim istraživanjima pokazalo da žene općenito koriste više prestižnih i novijih oblika nego muškarci. Razlike su manje među mlađim muškarcima i ženama nego među starijima.

Posebno su zanimljivi odgovori na 10. pitanje koje se zapravo ticalo samoprocjene govornika o tome koriste li strane riječi i koliko. Svi su ispitanici odgovorili da koriste strane riječi, neki misle da ih koriste više nego što su toga svjesni, neki tvrde da se trude izbjegavati takve riječi, koristiti ih što je moguće manje. Usporedili smo koliko su pojedini ispitanici upotrijebili stranih riječi u ovom intervjuu, s time što sami misle koliko ih koriste. Imali smo slučajeve gdje ispitanik kaže da ih koristi dosta, a upotrijebio ih je svega 9 u intervjuu, ili pak neki smatraju da ih malo koriste ili rijetko, a upotrijebili su ih 16, što je bio i najveći broj upotrijebljenih stranih riječi. Očekivali smo da ćemo dobiti različite rezultate s obzirom na to što govornik misli koliko stranih riječi koristi i koliko ih zapravo koristi. Samo je pet ispitanika reklo da koristi malo ili puno stranih riječi i zaista je u intervjuu i upotrijebilo toliko stranih riječi. Jednak je broj muškaraca i žena krivo procijenio svoju upotrebu stranih riječi.

Zanimljivi su i primjeri koje su ispitanici naveli kao tri strane riječi kad se to od njih tražilo. Deset je ispitanika navelo germanizme (npr. *vešmašina*, *šrafnciger*, *cimer*) kao primjere stranih riječi, također ih je deset navelo anglizme (npr. *cool*, *casual*, *trend*, *in*, *marketing*, *tinejđer*) kao primjere. Tri su ispitanika uz anglizme ili germanizme navela i turcizme (npr. *pendđer*, *peškir*, *džezva*), a jedan ispitanik i talijanizme (npr. *pijat*, *pinjur*). Zanimljiv je podatak da su mlađi ispitanici nabrajali uglavnom anglizme, a stariji germanizme, što je pokazatelj i određenih promjena u jezičnim utjecajima. Danas je veći utjecaj engleskoga jezika i sve je više anglizama u svakodnevnom životu i govoru, a sve manje germanizama koji se čuvaju u zagrebačkom sociolektu, što se i vidi upravo u govoru starije populacije. Samo je dvoje ispitanika iz prve dobne skupine navelo germanizme i turcizme kao primjere, što možemo objasniti time da se radi o mladim ljudima koji završavaju srednju školu, pa su očito i ovaj zadatak školski riješili. Grafikon 5. pokazuje što su ispitanici naveli kao primjere stranih riječi u hrvatskom s obzirom na dobne skupine.

Grafikon 5. Podjela primjera koje su ispitanici naveli kao strane riječi s obzirom na porijeklo u odnosu na starosne skupine ispitanika

8. Zaključak

Iako se radi o malom, pilot-istraživanju na svega 20 ispitanika, neka su se naša očekivanja ispunila. Iz rezultata je vidljivo da su se ispunila očekivanja s obzirom na to koriste li i razumiju li više stranih riječi mlađi ili stariji ispitanici, žene ili muškarci te ispitanici s višim ili nižim obrazovanjem. Tako se potvrdilo očekivanje da će žene koristiti više stranih riječi nego muškarci, da će općenito mlađi ispitanici i razumjeti i koristiti više stranih riječi nego stariji. Također se pokazalo da se broj razumljivih i upotrijebljenih stranih riječi smanjuje kako raste starost ispitanika. Ispitivanjem nisu bili obuhvaćeni i ispitanici koji imaju samo osnovno školsko obrazovanje, ali pretpostavljamo da bi oni razumjeli i vjerojatno i koristili manje posuđenica i tuđica nego druge dvije obrazovne skupine. Također pretpostavljamo da bi bile veće razlike između ispitanika s osnovnim obrazovanjem i ispitanika s visokim, nego što su to razlike među ispitanicima s visokim i sa srednjim obrazovanjem. Svakako bi se ovakvo istraživanje moglo proširiti na veći broj ispitanika, uključujući i treću obrazovnu skupinu, čime bi i rezultati bili relevantniji. Zanimljivo bi bilo proširiti istraživanje i na taj način da se obuhvate različite regije, kako bi se moglo vidjeti postoje li i regionalne razlike s obzirom na razumijevanje i upotrebu stranih riječi različitih skupina ispitanika.

Bilješka

- ¹ U ovom radu pojmom *strana riječi* obuhvaćamo i tuđice i prevedenice. Ne ističemo razliku među njima jer nam je za ovakvo istraživanje bilo najvažnije obuhvatiti riječi stranog porijekla, ne praveći razliku prema tome jesu li te riječi prilagođene sustavu hrvatskoga jezika ili su mu neprilagođene.

Referencije

- Chambers, J. K.** (1995). *Sociolinguistic Theory: Linguistic Variation and its Social Significance*. Oxford: Blackwell.
- Cheshire, J.** (1984). *The relationship between language and seks in English*. U: Trudgill, P. (ur.). *Applied Sociolinguistics*. London: Academic Press INC, 33-51.
- Coates, J.** (1993). *Women, Men and Language*. London: Longman.
- Eckert, P.** (1998). *Gender and Sociolinguistic Variation*. U: Coates, J. (ur.). *Language and Gender: A Reader*. Oxford: Blackwell, 64-72.
- Eisikovits, E.** (1998). *Girl –talk/Boy-talk: Seks Differences in Adolescent Speech*. U: Coates, J. (ur.). *Language and Gender: A Reader*. Oxford: Blackwell, 42-55.
- Gal, S.** (1998). *Peasant Men Can't Get Wives: Language Change and Seks Roles in a Bilingual Community*. U: Coates, J. (ur.). *Language and Gender: A Reader*. Oxford: Blackwell, 147-161.
- Stilwell Peccei, J.** (1999). *Language and Age*. U: Thomas, L., Wareing, S. (ur.). *Language, Society and Power: An Introduction*. London: Routledge, 99-115.
- Trudgill, P.** (1995). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. London: Penguin Books.

Anita Skelin Horvat

Faculty of Philosophy
University of Zagreb (Croatia)

ON THE USE AND UNDERSTANDING OF FOREIGN WORDS

Abstract

It is well known that speakers are differentiated according to their age, gender and economic status and that these differences influence their way of speaking, but also the kind of lexical material they will use. We wanted to find out how these differences are visible in the speakers' choice of loans. We made a test to find out who uses more loans and who understands more of them considering the speakers' age, gender and economic status.

Key words:

foreign words, loans, usage, understanding